

Käräjätuomarin tekemä rikosilmoitus

ASIAN VIREILLETULO

Helsingin hovioikeuden presidentti on tammikuussa 2019 toimittanut oikeuskanslerinvirastoon hovioikeuden kertomuksen alioikeuden valvonnassa havaitsemistaan seikoista vuonna 2018.

Kertomuksen saateviestissä oli tuotu esille, että Helsingin kärjäoikeuden laamanni oli tehnyt hovioikeudelle ilmoituksen käräjätuomarin toiminnasta asiassa, jossa tämä oli tuomiollaan ratkaissut törkeää petosta koskeneen asian hyläten syytteen ja samana päivänä tehnyt poliisille tutkintapyynnön. Käräjätuomarin tekemän tutkintapyynnön mukaan asiassa oli syytä epäillä, että asianomistajana olleissa vakuutusyhtiöissä työskennelleet tai muut vakuutusyhtiöiden toimihenkilöt olivat tahallisesti pyrkineet hankkimaan edustamilleen vakuutusyhtiöille taloudellista hyötyä vähintään sen määrän, joka vastaaja oli syytteen mukaan erehdyttänyt vakuutusyhtiöt hänelle maksamaan. Käräjätuomarin menettely otettiin erikseen arvioitavaksi oikeuskanslerinvirastossa ja kirjattiin omana asiana vireille 15.12.2020.

Kun kysymys käräjätuomarin esteellisyydestä ja väitetystä asenteellisuudesta saattoi olla hovioikeuden arvioitavana sen käsitellessä vielä asiaa, hovioikeuden presidentti on saattanut käräjätuomarin toiminnan oikeuskanslerin tietoon omaa kannanottoa esittämättä. Hovioikeus toimitti oikeuskanslerinvirastoon myös asiaan liittyviä asiakirjoja, muun ohella Helsingin kärjäoikeuden tuomion R 16/7262 julkisen selosteen, tuomarin tekemän tutkintapyynnön sekä Hämeen poliisin tutkinnan päätöksen 30.4.2018 asiassa 5590/S/3314/18.

SELVITYS

Helsingin kärjäoikeuden laamanni on antanut 9.2.2021 päivätyn lausuntonsa ja kärjätuomari A 18.1.2021 päivätyn selvityksensä.

Lisäksi käytössäni on ollut Helsingin hovioikeuden 29.5.2020 asiassa R 18/1347 antama tuomio nro 20/119189, eduskunnan oikeusasiamiehen 8.8.2019 päätös asiassa EOAK/2598/2018 sekä Helsingin kärjäoikeuden 13.2.2018 voimassa ollut työjärjestys.

RATKAISU

1 Asian tausta

Helsingin kärjäoikeudessa on ollut vireillä törkeää petosta koskeva asia R 16/7262, jossa syyttäjä on vaatinut vastaajalle rangaistusta sen perusteella, että tämä on erehdyttänyt kahta vakuutusyhtiötä antamalla heille harhaanjohtavia tietoja työkyvystään. Asiassa pidetyn pääkäsittelyn jälkeen kärjätuomari A on 13.2.2018 antamallaan tuomiolla hylännyt syytteen. Syyttäjä ja asianomistajina olleet vakuutusyhtiöt ovat valittaneet tuomiosta.

Kärjätuomari A on samana päivänä lähettänyt työ sähköpostistaan keskusrikospoliisille osoitetun tutkintapyyntön. Tutkintapyyntönsään kärjätuomari on kirjoittanut, että hänen näkemyksensä mukaan on syytä epäillä, että vakuutusyhtiössä työskennelleet henkilöt ovat pyrkineet hankkimaan oikeudetonta taloudellista hyötyä edustamilleen vakuutusyhtiöille ja siten syyllistyneen törkeään petokseen.

Kärjätuomari ei ole kertonut tutkintapyyntön tekemisestä kärjäoikeuden laamannille, jonka tietoon asia on tullut muulla tavoin. Laamanni on 20.3.2018 keskustellut asiasta kärjätuomarin kanssa.

Rikostarkastaja on 18.4.2018 lähettänyt kärjätuomarille sähköpostin, jossa on ilmoittanut, ettei näe asiassa petoksen, eikä muunkaan rikoksen mahdollisuutta. Rikostarkastaja on kysynyt vielä tarkempia perusteluja, miksi kärjätuomari on päätenyt epäilemään asiassa petosta tai muuta rikosta.

Kärjätuomari on vastannut rikostarkastajalle samana päivänä. Viestissään kärjätuomari on todennut muun ohella, että hän ei lähde enempää arvioimaan aineistoa tai siitä tehtäviä johtopäätöksiä eikä hänellä ole mitään lausuttavaa sen johdosta, mitä ratkaisuja poliisissa tehdään kyseisessä asiassa.

Hämeen poliisilaitoksen tutkinnanjohtajana toiminut rikostarkastaja on tehnyt 30.4.2018 päätöksen, että asiassa 5590/S/3314/18 ei ole syytä epäillä rikosta eikä esitutkintaa toimiteta.

Asianomistajana olleen vakuutusyhtiön avustaja on lähettänyt 19.6.2018 hovioikeuteen tiedon kärjätuomarin tekemästä rikosilmoituksesta ja poliisin päätöksestä.

Kärjätuomarin ratkaiseman asian vastaaja on kannellut eduskunnan oikeusasiamiehelle poliisin tekemästä tutkinnan päätöksestä. Oikeusasiamies on arvioinut 8.8.2019 antamassaan päätöksessä, että tutkinnanjohtaja oli toiminut hänelle kuuluvan harkintavallan rajoissa päätyessään siihen, ettei asiassa ollut syytä epäillä rikosta. Oikeusasiamies on todennut, että asiassa olisi kuitenkin voitu hankkia lisää selvitystä asiakokonaisuudesta ennen ratkaisun tekemistä tai päätyä myös toisenlaiseen ratkaisuun eli aloittaa asiassa esitutkinta. Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan tutkinnanjohtajan ratkaisun perustelut olivat pääosin ansiokkaat, mutta niiden olisi tullut sisältää myös rikoksen mahdolliseen yritykseen liittyviä kannanottoja.

Helsingin hovioikeus ei 29.5.2020 asiassa R 18/1347 antamallaan tuomiolla nro 20/119189 muuttanut kärjäoikeuden tuomiota.

2 Selvitys

Hovioikeuden presidentille tekemässä ilmoituksessaan ja pyytämässäni lausunnossaan kärjäoikeuden laamanni on todennut pitävänsä kärjätuomarin toimintaa poikkeuksellisena ja ongelmallisena.

Hovioikeudelle tekemässään ilmoituksessaan laamanni on todennut toiminnan herättävän kysymyksen kärjätuomarin esteellisyydestä sekä siitä, onko hän tuomarina tutkintapyyntön tekemällä ottanut kantaa asiassa oikeudenkäynnin toisen osapuolen eli vastaajan puolesta toista osapuolta vastaan. Lisäksi laamanni on todennut kärjätuomarin menettelyn herättävän myös kysymyksen siitä, voidaanko tutkintapyyntön tekemisellä katsoa pyrityn vaikuttamaan asian mahdolliseen myöhempään käsittelyyn muutoksenhakutuomioistuimessa. Tutkintapyyntön tekeminen oli tapahtunut kärjäoikeuden tuomion antamisen jälkeen tilanteessa, jossa tyytymättömyyden ilmoitukselle varattu määräaika on ollut avoinna ja muutoksenhakumahdollisuus asianosaisten käytössä. Pyytämässäni lausunnossaan laamanni on todennut, ettei hänellä ole aihetta epäillä, että kärjätuomaria olisi pidettävä esteellisenä ratkaisemaan kyseinen rikosasia.

Laamanni on todennut, että kärjätuomari ei ole tehnyt tutkintapyyntöä yksityishenkilönä, vaan kärjäoikeuden tuomarina. Tämä huomioon ottaen laamanni on pitänyt ongelmallisena sitä, että kärjätuomari ei ole ennen rikosilmoituksen tekemistä keskustellut siitä hänen kanssaan eikä muutoinkaan saattanut sitä hänen tietoon. Kun ilmoituksen on tehnyt kärjätuomari, ja ilmoitus

on lähetetty tuomarin virkasähköpostista, on vastaanottajalle saattanut syntyä virheellinen vaikutelma, että ilmoitus olisi käräjäoikeuden toimesta tehty.

Käräjätuomari A on selvityksessään todennut, että asia on käsitelty täysin objektiivisesti eikä kellään asianosaisista liene mitään huomautettavaa oikeudenkäynnistä. Asiassa annettu ratkaisu perusteluineen on varsin laaja (153 sivua). Asian käsittelyn johdosta mitään perusteita esteellisyys- tai puolueettomuusepäilyille ei voi olla olemassa.

Tuomioistuimen neuvottelu on pidettävä salassa ja myös yhden tuomarin kokoonpanoissa käytäntö on ollut, ettei tuomiosta itsestään ilmenevien perusteluiden lisäksi oikeuden puheenjohtaja ole perustellut tuomiota laajemmin ratkaisuun johtaneita seikkoja. Selvityspyyntöön liittyneeseen tuomioon liittyviä asioita käräjätuomari ei näin ole ollut halukas enemmältä kommentoimaan, sillä näkemykset ilmenevät tuomion perusteluista. Käräjätuomari on todennut, että tutkintapyyntönsäkin hän oli pyrkinyt avaamaan kyseisiä seikkoja vain siinä määrin kuin oli välttämätöntä.

Yleisesti käräjätuomari on tuonut esille, että oikeudenkäynneissä tulee silloin tällöin vastaan tilanteita, joissa oikeudenkäynnissä esitetyistä seikoista päätellen on ilmeistä jonkun mahdollisesti syyllistyneen (muuhun kuin käsiteltävään) rikokseen. Pääsääntöisesti kyseisen kaltaisen seikan ilmi tullessa oikeudenkäynnissä syyttäjä pyytää poliisia suorittamaan lisätutkintaa asiassa, ja usein myös asian käsittelyn lykkäämistä, jotta voisi arvioida sen tuloksien vaikutusta syyteharkinnalle, tai käynnistää täysin uuden erillisen prosessin. Joskus on kuitenkin sattunut myös niin, että syyttäjä on ollut haluton poikkeamaan alkuperäisen syyteharkinnan näkemyksistään, vaikka sille olisi ollut perusteltua aihetta uusien ilmi tulleiden seikkojen johdosta.

Käräjätuomari on todennut, että hän ei nähnyt asiaan liittyvän rikosilmoituksen tekemiselle mitään estettä ja on kokenut tämän jopa moraaliseksi velvollisuudekseen, koska periaatteessa kaikki tapahtumat, joissa on syytä epäillä rikoksen mahdollisesti tapahtuneen, tulisi lähtökohtaisesti tutkia, vaikka hän toki on tietoinen, että esitutkintaresurssien rajallisuudesta johtuen näin ei voi tapahtua.

3 Käräjätuomarin menettelyn arviointi

3.1 Käräjätuomari tuomiovallan käyttäjänä

Perustuslain 3 § 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Virkamiehen tekemän rikosilmoituksen merkitystä puolueettomuudelle olen arvioinut ratkaisusani [OKV/788/1/2007, 2.11.2009](#), jossa kaupungin sosiaali- ja terveystoimen toimistosihteeri oli asianomistajana tehnyt kantelijasta rikosilmoituksen ja tämän jälkeen tehnyt kantelijaa koskeeneen toimeentulotukipäätöksen. Päätöksessäni totesin, että rikosilmoituksen tekeminen saattaa osoittaa virkamiehen varsin latautunutta suhtautumista asianosaiseen, jolloin puolueettomuuden kohdistuvan luottamuksen säilyttämiseksi voi olla perusteltua, että virkamies pidättäytyy tekemästä kyseiseen henkilöön kohdistuvaa päätöstä todeten itsensä esteelliseksi.

Kyseinen tapaus eroaa kuitenkin käsiteltävänä olevasta asiasta muun muassa sillä perusteella, että käräjätuomari oli tehnyt tutkintapyynnön vasta ratkaisun antamisen jälkeen eikä hän ollut tutkintapyynnössä asianomistajan asemassa.

Tuomarin puolueettomuus on keskeinen riippumattoman tuomioistuimen ja oikeusturvan toteutumisen edellytys. Puolueettomuudella ymmärretään tuomarin vapautta sellaisista sidonnaisuuksista tai ennakkoasenteista, joilla voisi olla haitallinen vaikutus yksittäisen oikeudenkäynnin hoitamisessa. Subjektiiivisessa puolueettomuudessa on kyse siitä, onko tuomari toiminut yksittäisessä asiassa puolueettomasti. Objektiiivisessa puolueettomuudesta on kysymys siitä, miltä asiat näyttävät ulospäin, syntyykö asianosaisille ja yleisölle vaikutelma tuomarin puolueettomuudesta. (Hallituksen esitys tuomarin esteellisyyttä koskevaksi lainsäädännöksi [HE 78/2000](#) vp s. 8-9).

Tuomareiden on kaikessa toiminnassaan otettava huomioon tuomarin viranhoitoon liittyvän puolueettomuuden ylläpitäminen. Tästä osoituksena on esimerkiksi se, että tuomareiden kohdalla sivutoimien hoitamista on rajoitettu tuomioistuinlaissa lainsäädännöllä, joka edellyttää sivutoimiluvan hakemista tuomioistuimelta. Tuomarin viranhoidon edellyttämä puolueettomuus rajoittaa muun muassa tällä tavoin tuomarin ulkopuolista toimintaa, jotta tuomari ei tulisi omilla valinnoillaan aiheuttaneeksi viran hoitamisen kannalta ongelmallisia esteellisyystilanteita tai toimimaan tavalla, joka aiheuttaa yksittäistä oikeudenkäyntiä laajemman ristiriidan vaatimukselle puolueettomuudesta.

Tuomarin on käyttäydyttävä asianmukaisesti niin virantoimituksessa kuin sen ulkopuolellakin eikä tuomarin riippumaton asema tuomitsemistoiminnassa tarkoita, että hänen virantoimituksensa tulisi jäädä kokonaan ulkopuolisen arvioinnin ulottumattomiin. Yleiseen luottamukseen tuomioistuinten toimintaan vaikuttaa myös tuomarin käyttäytyminen virantoimituksen ulkopuolella. Tuomarin arvovaltainen ja vastuullinen asema edellyttää sen mukaista käytöstä. Tuomarin käyttäytyminen voi vaikuttaa haitallisesti tuomarin viran hoitamiseen, mikäli tuomarin toimet antavat aiheen perustellusti kyseenalaistaa hänen kykynsä hoitaa rehellisyyttä ja oikeudentuntoa edellyttävää tehtäväänsä. (Hallituksen esitys rikoslain 2 luvun 7 § ja 10 §:n sekä valtion virkamieslain muuttamisesta [HE 33/2008](#) vp s. 8; *Tapanila, Antti*: Tuomarin eettiset periaatteet, Oikeustiede – Jurisprudentia XLVI 2013 s. 274-276)

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 § 2 momentin nojalla tuomarin velvollisuutena on ratkaista hänen käsiteltäväkseen jaettu asia. Tuomarin tärkein puheenvuoro hänen virassaan käsittelemästään asiasta ilmenee siten tuomioistuimen ratkaisusta.

Kuten kärjätuomarin selvityksessä on todettu, pääsääntöisesti syyttäjä pyytää poliisia suorittamaan lisätutkintaa asiassa, tai käynnistää täysin uuden erillisen prosessin, mikäli oikeudenkäynnissä tulee vastaan tilanne, jossa esitetyistä seikoista päätellen on ilmeistä jonkun syyllistyneen rikokseen. Tämä onkin luonnollista, sillä syyttäjälaitoksesta annetun lain 9 §:n nojalla syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta hänen käsiteltävään olevassa asiassa. Toki myös rikoksen kohteeksi joutuneella itsellään on mahdollisuus halutessaan tehdä rikosilmoitus.

Toisaalta, tuomareille on lähtökohtaisesti taattu samat vapaudet kuten muillekin yhteiskunnan jäsenille. Ainakin tietyissä olosuhteissa saattaisi olla hyvinkin kohtuutonta ja vastoin oikeudentuntoisen tuomarin käytöstä, mikäli tuomarilta edellytettävä puolueettomuus estäisi tältä säännönmukaisesti mahdollisuuden rikosilmoituksen tekemiseen oikeudenkäynnissä ilmenneiden seikkojen johdosta. Ei voitane pitää lähtökohdaltaan hyväksyttävänä esimerkiksi sitä, että tuomari todistaisi oikeudenkäynnin aikana asianosaisiin tai itseensä kohdistuvia uhkauksia, mutta ei voisi missään vaiheessa saattaa näitä poliisin tietoon ilman puolueettomuutensa vaarantumista. Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä säädetään puolestaan rikoslain 15 luvun 10 §:ssä.

Edellä esitetyt näkökohdat huomioon ottaen totean, että yksiselitteistä estettä tuomarin tekemälle rikosilmoitukselle ei voida asettaa, vaan rikosilmoituksen merkitystä asianmukaiselle vi-
ranhoidolle tulee arvioida tapauskohtaisesti.

Käsiteltävänä olevassa asiassa kärjäjätuomarin tutkintapyynnössään esiintuomat seikat ovat tulleet esille oikeudenkäynnissä eikä kyse ole siten esimerkiksi siitä, että tuomari olisi saanut oikeudenkäynnin ulkopuolella asiaa koskevia tietoja, joilla olisi voinut olla merkitystä hänen puolueettomuudelleen.

Kärjäjätuomari oli tehnyt tutkintapyynnön sen jälkeen, kun hän oli ratkaissut asian. Tuomari ei ole ollut tekemässään tutkintapyynnössä asianosainen eikä ole tavoitellut tutkintapyynnöllä itselleen hyötyä. Tutkintapyynnössään tuomari on käyttänyt varsin neutraaleja ilmaisuja eikä ole erityisesti vedonnut tuomarin asemaansa, vaan on tuonut lähinnä ainoastaan esille sen asiakirjoistakin ilmenevän seikan, että hän on toiminut asiassa puheenjohtajana. Tutkintapyynnön tekeminen ei osoita sellaista ennakkoasennetta, jolla olisi voinut olla haitallinen vaikutus oikeudenkäynnin hoitamisessa.

Tutkintapyyntöä koskeva menettely on liittynyt kärjäjätuomarin ratkaisemaan asiaan, mutta ollut kuitenkin siinä määrin erillinen, ettei sillä ole ollut merkitystä syytteessä olleen vastaajan syyllisyyden ratkaisuun. Tutkintapyyntö ei ole toisaalta ollut myöskään ristiriidassa kärjäjätuomarin antaman tuomion kanssa.

Tutkintapyynnön tekemisen jälkeen tuomari on jättänyt asian esitutkintaviranomaisen harkintaan todeten poliisille lähettämässään viestissään, ettei enempää arvioi tutkintapyynnön aineistoa, tai siitä tehtäviä johtopäätöksiä. Tuomari on tyytynyt poliisin tekemään ratkaisuun olla aloittamatta esitutkintaa. Myöskään rikosilmoitukseen liittyvässä prosessissa ei näin ollen ole ilmennyt kärjäjätuomarin poikkeuksellisen latautunutta suhtautumista asiaan.

Eräs toinen taho on kannellut eduskunnan oikeusasiamiehelle poliisin päätöksestä. Oikeusasiamies on päätöksessään katsonut tutkinnanjohtajan toimineen hänelle kuuluvan harkintavallan rajoissa päätyessään siihen, ettei asiassa ollut syytä epäillä rikosta. Toisaalta päätöksessä on todettu, että asiassa olisi voitu päätyä myös toisenlaiseen ratkaisuun eli aloittaa asiassa esitutkinta. Asiassa ei näin ollen ole kyse myöskään siitä, että tuomarin tekemä tutkintapyyntö olisi ollut ilmeisen perusteeton.

Asiakirjoista myös ilmenee, että asianosaiset ovat tulleet tietoisiksi kärjäjätuomarin tekemästä tutkintapyynnöstä ja poliisin tekemästä päätöksestä ennen asian käsittelyä hovioikeudessa. Asianosaiset ovat siten kyenneet saattamaan mahdolliset näkemyksensä kärjäjätuomarin menettelyn merkityksestä hovioikeuden tietoon tämän käsitellessä kärjäjäoikeuden tuomiota koskevaa valitusta. Hovioikeus ei ole muuttanut kärjäjäoikeuden tuomiota.

Edellä lausutusta totean yhteenvetona, että tuomarin tärkein puheenvuoro hänen virassaan käsittelemästään asiasta ilmenee tuomioistuimen ratkaisusta. Tuomareille on taattu samat vapaudet kuten muillekin yhteiskunnan jäsenille, mutta toisaalta tuomareiden on kaikessa toiminnassaan otettava huomioon tuomarin viranhoitoon liittyvän puolueettomuuden ylläpitäminen. Ensimmäinen vastuu rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta kuuluu virkansa puolesta syyttäjälle. Tähän nähden tuomarin tekemä tutkintapyyntö liittyen hänen itsensä ratkaisemaan asiaan saattaa muodostua ongelmalliseksi tuomioistuimen puolueettomuudelle. Yksiselitteistä estettä rikosilmoituksen tekemiselle ei kuitenkaan voida asettaa, vaan tuomarin tekemän rikosilmoituksen merkitystä asianmukaiselle viranhoidolle tulee arvioida tapauskohtaisesti ottaen huomioon muun ohella tutkintapyyntönsä sisältö ja muut olosuhteet.

Edellä esiintuodut seikat huomioon ottaen katson käräjäoikeuden laamannin lausunnossaan esittämin tavoin, että kyseessä olevassa asiassa ei ole aihetta epäillä käräjätuomari A:n olleen esteellinen käsittelemään ja ratkaisemaan kyseistä rikosasiaa tekemänsä tutkintapyyntönsä johdosta.

3.2 Käräjätuomari käräjäoikeuden virkamiehenä

Käräjäoikeuden laamannin tavoin pidän käräjätuomarin menettelyä kuitenkin ongelmallisena, koska käräjätuomari ei ollut saattanut tekemäänsä tutkintapyyntöä laamannin tietoon.

Ensimmäinen ratkaistava kysymys koskee tältä osin sitä, toimiko käräjätuomari ilmoittaessaan epäilemästään rikoksesta käräjätuomarina vai yksityishenkilönä. Käräjätuomari on selvityksessään todennut:

”Tässä tapauksessa ei ole ollut syytä, edellytyksiä tai tarvetta käydä pääkäsittelyssä keskustelua tästä aiheesta, koska tutkintapyyntöön liittyvät, allekirjoittaneelle tuntemattomat henkilötahot, jotka mahdollisesti olisivat saattaneet syllistyä johonkin rikokseen, eivät olleet käsitellyssä asiassa asianosaisina, eikä heidän menettelyllään ilmeisimmin ollut suoranaista merkitystä kyseisen asian vastaajan syyllisyyskysymyksen ratkaisuun. Vastaavasti en ole katsonut olleen tarvetta muutoinkaan tuomioistuinaloitteisesti tuossa yhteydessä enempää asiaa alkaa selvittämään.”

Käräjätuomarin voi selvityksessään tulkita tarkoittavan, ettei hän tutkintapyyntönsä tehdessään toiminut yksityishenkilönä.

Katson niin ikään, ettei käräjätuomarin voida katsoa toimineen tutkintapyyntönsä tehdessään yksityishenkilönä, vaan käräjäoikeuden tuomarina. Hän on tullut tietämään asian osana viranhoidonsa ja asemaansa tuomarina ja on esimerkiksi sen perusteella käsitellyt salassa pidettäviä

asiakirjoja. Tutkintapyyntö on tehty samana päivänä, mutta sen jälkeen, kun hän on tehnyt päätöksen törkeää petosta koskevassa asiassa (R 16/7262). Tutkintapyyntö on myös viitattu suoraan siihen.

Se, että tutkintapyyntö on tehnyt henkilö oli myös asian ratkaissut kärjätuomari, olisi sinänsä ilmennyt asiakirjoista myös silloin, jos tutkintapyyntö olisi lähetetty tuomarin yksityisestä sähköpostiosoitteesta. Tästä huolimatta merkityksellistä on se, että tuomari on käyttänyt oikeushallinnon ”oikeus.fi” sähköpostia tutkintapyyntönsä tekemisessä ja allekirjoittanut tutkintapyyntönsä Helsingin kärjäoikeuden osasto 4/4 kärjätuomarina. Tuomarilla olisi ollut mahdollisuus tehdä tutkintapyyntö myös yksityisosoitteestaan ilman viittausta virka-asemaansa.

Seuraava kysymys onkin, liittyikö kärjätuomarin kärjäoikeuden tuomarin ominaisuudessa tekemä tutkintapyyntö lainkäyttöasian ratkaisemiseen, tuomiovallan käyttöön, lain soveltamiseen tai hänen ratkaisupakon piiriin kuuluvaan asiaan. Vastaus tähän on kielteinen. Tämä ilmenee edellä selostetusta tuomarin omasta selvityksestä ja siitä, että tuomari oli jo käsitellyt ja päättänyt asian. Tutkintapyyntönsä tekeminen ei ole myöskään tehnyt kärjätuomaria esteelliseksi hänen ratkaisemassaan asiassa, joten yhteys lainkäyttöön on puuttunut tältäkin osin.

Tuomarilla on virkavelvollisuutenaan velvollisuus ratkaista hänen käsiteltäväkseen jaettu asia, mutta edellä todetulla tavalla tutkintapyyntönsä tekeminen ei ole liittynyt lainkäyttöasian ratkaisemiseen. Sen sijaan tuomari on ilmoittaessaan epäilemästään rikoksesta toiminut oma-aloitteisesti kärjäoikeuden virkamiehenä.

Tuomarin virkamiesoikeudellisista velvollisuuksista on todettu tuomioistuinlain 1 luvun 6 §:n 1 momenttia koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa:

” - tuomari on riippumaton tuomiovaltaa käyttäessään. Tämä tarkoittaa, että tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti ja puolueettomasti. Häneen ei saa kohdistaa minäkäänlaista suoraa tai epäsuoraa uhkaa tai painostusta tai muuta sopimatonta vaikutusta. Tuomarin riippumattomuus on samalla tavoin kuin tuomioistuimilla ulkoista ja sisäistä. Sisäinen riippumattomuus tarkoittaa muun muassa sitä, että esimerkiksi ylemmät tuomioistuimet tai tuomioistuimen päällikkötuomarit eivät voi määrätä tuomaria lainkäytössä. Virkamiehinä tuomarit ovat muissa kuin tuomiovallan käyttämiseen kuuluvissa asioissa velvollisia noudattamaan työnjohto- ja valvontamääräyksiä.” ([HE 7/2016 vp](#) s. 69)

Tuomioistuinlain 8 luvun 1 §:n nojalla tuomioistuinta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa päällikkötuomari, jonka tehtävänä 2 §:n mukaan on muun ohella valvoa oikeusperiaatteiden

soveltamisen ja laintulkinnan yhdenmukaisuutta tuomioistuimen ratkaisuihin. Luvun 9 §:n mukaan tuomioistuimen työjärjestyksen vahvistaa päällikkötuomari johtoryhmää tai, jos tuomioistuimessa ei ole johtoryhmää, vakinaisia tuomareita kuultuaan.

Edellä lainatun hallituksen esityksen perustelujen viimeisen ja tosiasiallisesti virkamieslain 14 §:n 1 momenttiin viittaavan virkkeen perusteella muissa kuin tuomiovallan käyttöön kuuluvissa asioissa käräjäoikeudessa annetaan työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Viime kädessä niistä vastaa päällikkötuomari, jolle luvun 2 §:n mukaan kuuluu huolehtia tuomioistuimen toimintakyvystä ja sen kehittämisestä.

Tapahtumien aikana voimassaolleen Helsingin käräjäoikeuden työjärjestyksen mukaan käräjäoikeuden laamannin pääasiallisiin tehtäviin ovat kuuluneet muun ohella käräjäoikeuden lausuntojen antaminen lainsäädäntö- ym. asioissa. Laamannin tehtäviin kuuluvat myös työjärjestyksen ja suunnitelmien sekä toiminta- ja menettelytapaohjeiden vahvistaminen.

Tuomarin tekemässä tutkintapyyntöä ei ole ollut kyse yksiselitteisesti lausunnon antamisesta, mutta osin rinnasteisesta asiasta. Kyse on ollut käräjäoikeuden virkamiehen laatimasta asiakirjasta, joka on lähetetty käräjäoikeudesta toiselle viranomaisille mahdollisia toimenpiteitä varten eikä asia ole liittynyt tuomarin tuomiovallan käyttöön. Jo tästä lähtökohdasta saadaan siten tukea sille näkemykselle, että käräjätuomarin olisi käräjäoikeuden virkamiehenä vähintäänkin tullut tiedottaa tekemästään tutkintapyyntöä laamannia.

Päällikkötuomarin informoimista puoltavina näkökohtina tuon lisäksi esille, että käräjätuomarin menettely on ollut poikkeuksellinen ja tällaisella poikkeuksellisella menettelyllä voi olla merkitystä oikeusperiaatteiden ja laintulkinnan yhdenmukaisuuden, sekä ainakin viraston johtamisen näkökulmasta. Selvää, ettei jälkikäteen eikä etukäteenkään informointi olisi ollut ristiriidassa käräjätuomarin riippumattomuuden kanssa. Asia ei ole ollut myöskään siten kiireellinen, etteikö käräjätuomari olisi voinut saattaa asiaa laamannin tietoon ennen tutkintapyyntöä lähettämistä.

Mikäli päällikkötuomaria olisi informoitu, hän olisi voinut arvioida menettelyn merkitystä tehtävänsä kannalta. Sillä, miten tuomarit toimivat yksittäisen käsittelemänsä jutun perusteella, mutta sen käsittelyn ulkopuolella, voi olla käräjäoikeuden johtamisen kannalta yleisempää merkitystä. Tällaisesta asiasta ilmoittaminen voisi esimerkiksi päällikkötuomarin arvion perusteella edellyttää annettavan työnjohtomääräyksiä, joiden noudattamiseen käräjätuomarillakin on virkamieslain perusteella velvollisuus. Päällikkötuomari olisi saattanut myös pitää aiheellisena keskustella aiheesta osastonjohtajien kanssa tai arvioida, onko käräjäoikeuden työjärjestystä syytä täydentää kyseisen asian perusteella. Nyt käräjätuomari ei saattanut asiaa laamannille, jonka tietoon asia tuli vasta myöhemmin toista kautta.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Asiassa ei ole aihetta epäillä käräjätuomarin olleen esteellinen käsittelemään ja ratkaisemaan kyseistä rikosasiaa tekemänsä tutkintapyynnön johdosta. Käräjäoikeuden virkamiehenä käräjätuomarin olisi kuitenkin tullut tiedottaa viraston johtoa tekemästään tutkintapyynnöstä ottaen huomioon päällikkötuomarille tuomioistuinlaissa ja Helsingin käräjäoikeuden työjärjestyksessä määrätyt tehtävät sekä se, että tutkintapyyntö ei ollut liittynyt käräjätuomarin tuomiovallan käyttöön.

Saatan näkemykseni Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomari A:n tietoon.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiini.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle ja Helsingin käräjäoikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Juho Lehtimäki